

ΚΟΚΚΙΝΟΣ

κόκκινος, -η, -ο, επίθ. [<μτγν. κόκκινος <ουσ. κόκκος (= βαφική ουσία)], κόκκινος. **1.** ο κομμουνιστικός: «κόκκινη προπαγάνδα». **2.** που το δέρμα του προσώπου του έχει κοκκινωπό χρώμα: «ήρθε τρέχοντας, γι' αυτό ήταν κόκκινος και ιδρωμένος || οι γελοιογράφοι σκιστάρουν πάντα τους μπεκρήδες με κόκκινη μύτη». **3.** το αρσ. ως ουσ. **ο κόκκινος** και το θηλ. ως ουσ. **η κόκκινη**, ο κομμουνιστής, η κομμουνίστρια: «απ' τη μέρα που τον θυμάμαι είναι σταθερά κόκκινος». **4.** συνήθως στον πλ. **οι κόκκινοι**, (στη γλώσσα του ποδοσφαίρου) οι παίχτες, οι οπαδοί και οι φίλαθλοι της ποδοσφαιρικής ομάδας του Ολυμπιακού Πειραιώς: «οι κόκκινοι ρίχτηκαν στον αγώνα με μεγάλη όρεξη || με το σφύριγμα της λήξης, οι κόκκινοι στις εξέδρες πανηγύρισαν έντονα τη νίκη της ομάδας τους». **5.** το ουδ. στον εν. ως ουσ. **το κόκκινο**, το χρώμα του φωτεινού σηματοδότη που ανάλογα απαγορεύει τη διέλευση πεζών ή οχημάτων: «μόλις άναψε το κόκκινο, τ' αυτοκίνητα σταμάτησαν μπροστά στη διάβαση || απαγορεύεται αυστηρά η διέλευση, όταν είναι αναμμένο το κόκκινο». **6.** (πριν ευρώ) χαρτονόμισμα αξίας εκατό δραχμών, το εκατοντάδραχμο, το κατοστάρικο: «μόλις του 'δωσα δέκα κόκκινα, μ' άφησε να περάσω». Από το ότι το χαρτονόμισμα αυτό είχε χρώμα που πλησίαζε προς το κόκκινο. **7.** το ουδ. στον πλ. ως ουσ. **τα κόκκινα**, τα ρούχα που έχουν κόκκινο χρώμα: «για δεσ τι όμορφη που είναι εκείνη με τα κόκκινα! || της αρέσει να φοράει κόκκινα || η γυναικάρα με τα κόκκινα». (Λαϊκό τραγούδι: έλα μάνα μου να φιλήσω το χειλάκι σου, έχω στην καρδιά μου λάβρα, θα σου βγάλω πια τα μαύρα κι όλο **κόκκινα** θα ντύσω το κορμάκι σου). (Ακολουθούν 32 φρ.).

- γίνομαι κόκκινος παπαρούνα ή γίνομαι κόκκινος σαν (την) παπαρούνα, βλ. λ. [παπαρούνα](#).
- γίνομαι κόκκινος παντζάρι ή γίνομαι κόκκινος σαν (το) παντζάρι, βλ. λ. [παντζάρι](#).
- γίνομαι κόκκινος τριαντάφυλλο ή γίνομαι κόκκινος σαν (το) τριαντάφυλλο, βλ. λ. [τριαντάφυλλο](#).
- γριά φοράδα, κόκκινο σαλβάρι, βλ. λ. [γριά](#).
- έγινε κόκκινος από θυμό ή έγινε κόκκινος απ' το θυμό του, βλ. λ. [θυμός](#).
- έγινε κόκκινος από ντροπή ή έγινε κόκκινος απ' την ντροπή του, βλ. λ. [ντροπή](#).
- είδα κόκκινο, (στη νεοαργκό) θύμωσα, εκνευρίστηκα πάρα πολύ: «είδα κόκκινο, μόλις τον είδα να βρίζει γέρο άνθρωπο».
- είμαι στα κόκκινα, (στη γλώσσα των μηχανόβιων) βρίσκομαι πάνω από το επιτρεπτό όριο στροφών: «μπορεί να τρέχω, αλλά έχω το νου μου να μην είμαι στα κόκκινα».
- θέλοντας του βλάχου και μη θέλοντας του ζωγράφου, φορέςες κι εσύ Χριστέ μου κόκκινα τσαρούχια, βλ. λ. [βλάχος](#).
- κάθε πράγμα στον καιρό του κι αβγά κόκκινα το Πάσχα, βλ. λ. [αβγό](#).
- κόκκινα κρέατα, βλ. λ. κρέας.
- κόκκινη γραμμή, βλ. λ. [γραμμή](#).
- κόκκινη κλωστή δεμένη στην ανέμη τυλιγμένη, δώσ' της κλότσο να γυρίσει, παραμύθι ν' αρχινίσει, βλ. λ. παραμύθι.
- κόκκινο αβγό, βλ. λ. [αβγό](#).
- κόκκινο αίμα ή κόκκινο σαν αίμα ή κόκκινο σαν το αίμα, βλ. λ. αίμα.
- κόκκινο πανί, βλ. λ. πανί.

- κόκκινο τηλέφωνο, βλ. λ. [τηλέφωνο](#).
- κόκκινο της φωτιάς ή κόκκινο φωτιάς, βλ. λ. φωτιά.
- κόκκινος σαν αστακός, βλ. λ. [αστακός](#).
- κόκκινος στρατός, ο σοβιετικός στρατός: «ο κόκκινος στρατός συνέβαλε τα μέγιστα για την ολοκληρωτική ήττα των ναζιστικών στρατευμάτων».
- μου βγήκε με κόκκινο ή μου τη βγήκε με κόκκινο, μου συμπεριφέρθηκε, ενήργησε εναντίον μου με προκλητικό τρόπο: «μόλις μου τη βγήκε με κόκκινο, του 'δωσα μια μπάτσα και τον έβαλα στη θέση του». Από την εικόνα του οδηγού που παραβιάζει τον κόκκινο φωτεινό σηματοδότη και δημιουργεί στους άλλους οδηγούς εκνευρισμό, αναστάτωση. Για συνών. βλ. φρ. μου βγήκε ανάποδα ή μου τη βγήκε ανάποδα ή μου τη βγήκε στο ανάποδο, λ. ανάποδος.
- ο υδράργυρος χτύπησε κόκκινο, βλ. λ. [υδράργυρος](#).
- περνώ με κόκκινο, παραβιάζω το φωτεινό σηματοδότη που απαγορεύει τη διέλευσή μου από κάπου: «όσοι περνούν με κόκκινο, πληρώνουν βαρύτατο πρόστιμο».
- πιάσε κόκκινο, προτροπή σε κάποιον να πιάσει οτιδήποτε έχει κόκκινο χρώμα, γιατί σύμφωνα με τη λαϊκή δοξασία το άγγιγμα κόκκινου χρώματος αποτρέπει κάθε δυσάρεστη ή επικίνδυνη κατάσταση. Συνήθως λέγεται όταν βλέπουμε να περνάει από μπροστά μας μαύρη γάτα, παπάς (που είναι ντυμένος στα μαύρα) ή άτομο που γνωρίζουμε πολύ καλά ότι μας ζηλεύει υπέρμετρα ή όταν λέμε ταυτόχρονα με κάποιον άλλον την ίδια λέξη ή φράση, πράγμα που για τους προληπτικούς σημαίνει καβγά ή γενικά ρήξη. (Λαϊκό τραγούδι: *είπαμε μαζί το σ' αγαπώ, πιάσε κόκκινο*).
- στρώνω κόκκινα χαλιά (σε κάποιον), βλ. λ. [χαλί](#).
- στρώνω κόκκινο χαλί (σε κάποιον), βλ. λ. [χαλί](#).
- τα κόκκινα καφενεία, βλ. λ. καφενεία.
- τα κόκκινα παιδιά, βλ. λ. [παιδί](#).
- τα κόκκινα φανάρια, οι οίκοι ανοχής, τα μπορντέλα: «έχει γεμίσει η περιοχή μας κόκκινα φανάρια και το βράδυ είναι επικίνδυνο να κυκλοφορεί κανείς μόνος του». Από τις λάμπες με χρώμα κόκκινο, που τοποθετούν έξω από τις πόρτες των οίκων ανοχής, για να ειδοποιούν τους ενδιαφερόμενους πελάτες.
- το θερμόμετρο χτύπησε κόκκινο, βλ. λ. [θερμόμετρο](#).
- του βγάζω κόκκινη κάρτα, βλ. λ. [κάρτα](#).
- του δείχνω κόκκινη κάρτα, βλ. λ. [κάρτα](#).
- του βγαίνω με κόκκινο ή του τη βγαίνω με κόκκινο, συμπεριφέρομαι, ενεργώ εναντίον του με προκλητικό τρόπο: «του τη βγαίνω με κόκκινο κι επειδή με φοβάται, κάνει πως δεν καταλαβαίνει». Για συνών. βλ. φρ. του βγαίνω ανάποδα ή του τη βγαίνω ανάποδα ή του τη βγαίνω στο ανάποδο, λ. ανάποδος.
- φωτιά στα κόκκινα κι εγώ πυροσβέστης! βλ. λ. φωτιά.
- χτυπάει κόκκινο, **α.** (στη νεοαργκό) κάνει μεγάλη εντύπωση, προσφέρει με τη στάση του, με τη συμπεριφορά του μεγάλη ευχαρίστηση στην ομήγυρη: «όταν έρχεται στην παρέα μας ο τάδε, χτυπάει κόκκινο». **β.** ξεπερνάει το επιτρεπτό όριο ενεργειών και γίνεται εκνευριστικός: «δεν τον αφήνουν ποτέ να μιλήσει, γιατί χτυπάει κόκκινο με τις βλακείες που αραδιάζει». **γ.** (για πράγματα) υπερέχει κατά πολύ συγκρινόμενο με άλλα: «όλοι έχουμε στην

παρέα μας αυτοκίνητο, αλλά τ' αυτοκίνητο του τάδε χτυπάει κόκκινο». Από την εικόνα της βελόνας του κοντέρ του αυτοκινήτου ή της μοτοσικλέτας, όταν περνάει τα επιτρεπτά όρια ταχύτητας· βλ. και φρ. *χτύπησε κόκκινο*·

- *χτύπησε κόκκινο*, (στη νεοαργκό) έφτασε στο ανώτατο όριο της αντοχής ή της απόδοσής του: «τα νεύρα των υπουργών λόγω του επικείμενου ανασχηματισμού χτύπησαν κόκκινο || η αγωνία χτύπησε κόκκινο || έκανε τέτοιο διάβασμα όλο το χρόνο για τις εξετάσεις στο πανεπιστήμιο, που χτύπησε κόκκινο». Από την εικόνα της βελόνας του κοντέρ του αυτοκινήτου ή της μοτοσικλέτας, που ξεπέρασε τα επιτρεπτά όρια ταχύτητας. Συνών. *χτύπησε ταβάνι*· βλ. και φρ. *χτυπάει κόκκινο*.

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας